

Fülöp Attila
Szociális ügyekért felelős államtitkár

Tisztelt Államtitkár Úr!

Az Országgyűlés elé benyújtott 2020. évi "T/10516. számú törvényjavaslat egyes törvényeknek az örökbefogadások elősegítésével összefüggő módosításáról" egyéb új rendelkezések mellett tartalmazza, hogy az örökbefogadásra felkészítő kötelező tanfolyam önkéntesen igénybe vehetővé válik (8. §).

A Gyermekjogi Koalíció tagjai egyetértenek azzal, hogy az örökbefogadás folyamata során bizonyos fokú rugalmasság és gyorsaság (a szakmaiság és felkészülés megtartása mellett) a módosítás megfelelő iránya lehet, azonban az alábbiakra is szeretnék felhívni Államtitkár Úr figyelmét.

- Az örökbefogadók kötelező felkészítésével összefüggésben:

A gyermek legjobb (mindenek felett álló) alkotmányos érdekeit nem a gyors, hanem a megalapozott eljárások és szolgáltatások segítik, ahol érvényesülnek a gyermek legjobb (mindenek felett álló) érdekei, vagyis az, hogy alkalmas örökbefogadók neveljék az ő egyéni fejlődési szükségleteinek megfelelően. Ezt szolgálja a 2003-ban bevezetett felkészítés, amelynek időtartama és tartalma 2018-ban kibővült. Ez az irány megfelelt a gyermeklélektani és az örökbefogadást érintő legújabb kutatási adatok által megalapozott nemzetközi szabályozásnak és gyakorlatnak is. Bár nem minden országban kötelező a felkészítés az EU-ban, de minden államban szükséges a felkészítő, előkészítő, ismeret és készség bővítő foglalkozásokon való részvétel.¹

Az örökbefogadói felkészítő elvégzésének célja hazánkban is az, hogy segítse hogy az örökbefogadásra várók értsék és elfogadják, hogy a sikeres örökbefogadásnak elengedhetetlen feltétele, hogy az örökbefogadók és az örökbefogadott gyerekek a lehető legoptimálisabb módon alakítsák ki közös jövőbeni életüket, amit maga a benyújtott törvényjavaslat indokolása is célként jelöl meg. Ennek önkéntessé tétele nem áll a gyermek érdekében, figyelemmel arra is, hogy a felkészítés elmaradása nem gyorsítja az örökbefogadás folyamatát, ugyanakkor az örökbefogadások során felmerülő problémák gyakoriságát és

1

súlyosságát, végső soron a felbontásának esélyét erősen megnövelheti. Magyarországon sajnálatosan felbontható az örökbefogadás, ezzel a rendelkezéssel összhangban kell nézni azt, hogy mit teszünk annak érdekében, hogy ne alakuljon ki olyan kritikus helyzet, ami a felbontáshoz vezethet. Az SOS Gyermekfalvak nevelőszülői családjába az örökbefogadás felbontása után visszakerült gyerekek traumatizálására is felhívja a figyelmet az örökbefogadók felkészítésének szükségességét alátámasztó szakmai vélemény.

(<https://www.sos.hu/hirek/orokbefogadok-kotelezo-kepzesenek-ujraszabalyozas/>)

Az örökbefogadó szülői feladatokra való tudatos felkészülés nem lehet az állam által opcionálisként felkínált lehetőség: az örökbefogadó szülő olyan személy, aki a gyermek korábbi traumáinak feldolgozásában, és a megváltozott élethelyzetben biztonságot, elfogadást, szeretetet tud nyújtani és felismeri, hogy mikor kell külső segítséget kérnie.

A nem biztosított felkészülés, vagy felkészületlenség többféle veszéllyel jár:

- 1) a gyermek nem tud beilleszkedni, nem fogadják el, további lelki sérüléseket szenvedhet el az örökbefogadó családban;
2. az örökbefogadó szülők nem képesek ellátni szülői feladataikat, de nem mernek, vagy tudnak segítséget kérni;
- 2) a családi krízis mélyülése miatt előfordulhat, hogy legkésőbb tinédzserkorban visszaáramlanak a gyermekek a szakellátásba.

Mindezek súlyosan sértik a gyermeki jogokat, és veszélyeztetik a gyerekek fejlődését, későbbi életkilátásait.

A felkészítés az örökbefogadó szülőknek jelentős segítséget jelent, hogy mindazon kérdésekre válaszokat kapjon egy támogató közegben, amelyek az örökbefogadással vagy saját élettörténetükkel, dilemmáikkal kapcsolatosan felmerülnek, így a tágabb család, környezet is megfelelő információkhoz juthat.

Az alapvető jogok biztosa több jelentésében² is foglalkozott az örökbefogadás kérdésével. Az egyedi ügyek kapcsán feltárt konkrét hatósági hibák, mulasztások, a gyakorlati és szabályozási rendszerszintű problémák mellett a tájékoztatással összefüggő aggályok is gyakran felmerültek. **A visszasságok megelőzését hatékonyan szolgálja a megfelelő, elérhető, világos és érthető tájékoztatás. A felkészítés éppen erre biztosít lehetőséget, az ismeretek, készségek, az eljárás egyes elemeinek megismerése mellett a leendő örökbefogadó szülők fel tudják tenni saját kérdéseiket.**

Az ombudsman jelentéseiben hangsúlyozta, hogy egyensúlyt kell tartani az eljárás gyorsítása, fejlesztése és a gyermek legjobb (mindenek felett álló) érdekeinek megfelelő eljárás elvéből eredő jogi és szakmai követelmények között. Az ombudsman például a nevelőszülői örökbefogadás lehetősége, feltételei, az életkori határok kapcsán a konkrét ügyek tapasztalatai nyomán intézkedést javasolt a gyakorlat bizonytalanságainak kiküszöbölésére, a félreértések megelőzésére, végső soron a gyermek legjobb érdekeinek megfelelő eljárás garantálására.

- **A gyermek örökbefogadhatóságának feltételei megváltozásával összefüggésben:**

Az ENSZ Gyermekjogi egyezménye egyebek mellett kinyilvánította a gyermek jogát arra, hogy szülei neveljék, illetve, hogy különleges helyettesítő védelmet biztosítsanak családi, családias elhelyezés, hazai örökbefogadás, illetve ennek sikertelensége esetén nemzetközi örökbefogadás formájában (7. cikk 1. pont, 20. cikk, 21. cikk b. pont). Ez a megközelítés az örökbefogadás családjogi és gyermekvédelmi jellegét is tükrözi, ezért az örökbefogadás engedélyezésénél érvényesülő családjogi alapelv az érdekek összhangjának az elve, vagyis a gyermek, a vérszerinti szülő és az örökbefogadó szülő érdekeinek összhangja.

2

<http://www.ajbh.hu/-/az-alapveto-jogok-biztosa-az-orokbefogado-es-az-orokbefogadott-gyermek-kozotti-eletkori-kulonbseg-meghatarozasarol-es-a-neveloszuloi-orokbefogadas-leh?>

http://www.ajbh.hu/documents/10180/2602747/Jelent%C3%A9s+egy+nevel%C5%91sz%C3%BCI%C5%91i+%C3%B6r%C3%B6kbfogad%C3%A1ssal+kapcsolatos+panasz+%C3%BCgy%C3%A9ben+3481_2017/b524ee91-42cc-1a66-ad2a-11fc2cc18b16?version=1.0&inheritRedirect=true

http://www.ajbh.hu/documents/10180/2805034/Jelent%C3%A9s+egy+%C3%B6r%C3%B6kbfogad%C3%A1s+kapcs%C3%A1n+1365_2018/2620a71d-580b-8292-3501-b41833f15fca?version=1.0&inheritRedirect=true

A gyermekek örökbefogadhatóvá nyilvánítása jogi feltételeinek megváltozása, egyrészt az időtartamok lerövidítése, másrészt örökbefogadhatóvá nyilvánítás hatályának két évről négyre emelése a gyermekvédelmi szempontok minimalizálását jelentik, hiszen ezen idő alatt a vérszerinti család támogatásáról, alkalmassá tételéről teljesen lemondunk. Az örökbefogadhatóvá válás jogi lehetősége ugyanakkor nem jelenti a tényleges örökbeadást, mert bár a jog meghatározhatja **az örökbefogadás feltételeit, az eljárás menetét, de egy esetleges szülő-gyermek kapcsolat kialakítását nem lehet csak a jog eszközeivel gyorsítani.** Jól mutatják ezt a statisztikai adatok is, hiszen 2018-ban az örökbefogadható vált gyermekek száma 1890 volt, az engedélyezett örökbefogadások száma viszont csak ezer gyermeket érintett. Ugyanakkor az alkalmassá nyilvánított örökbefogadók száma meghaladta a 2800 főt.

- További felvetéseink:

Az örökbefogadni szándékozók és az örökbefogadandó gyermek közötti korkülönbség meghatározásának minden országban az a célja, hogy ezzel is elősegítsék a természetes szülő-gyermek viszony kialakulását, és annak biztosítását, hogy a szülő képes lesz felnevelni a gyereket, aktívan résztvenni az életében. Hazánkban az fogadhat örökbe, aki 25. életévét betöltötte és a gyermeknél legalább 16 és legfeljebb 45 évvel idősebb. **Az örökbefogadók életkorát és az örökbefogadók és a gyermek közötti korkülönbséget** a gyámhatóság a konkrét örökbefogadási eljárásban vizsgálja, házaspár örökbefogadók esetében a fiatalabb házastárs életkorát kell alapul vennie, testvérek örökbefogadásánál pedig az idősebb gyermek életkorát. Ezt a korkülönbséget generálisan és normatív módon ötven évre felemelni még a három év feletti gyermekek esetében sem indokolt. Azonban az egyedi mérlegelés lehetőségét meg kellene teremteni azzal a megfogalmazással, hogy a **hat éven felüli gyermekek esetében** az előírt korkülönbségtől a gyermek érdekében el lehet tekinteni, hasonlóan pl. a rokon örökbefogadáshoz. Fontosnak tartjuk azt is hangsúlyozni, hogy a **nevelőszülőség célja alapvetően nem az örökbefogadás, ezért nem indokolt az ott meghatározott korkülönbség átvétele. E tekintetben is érdemes azonban tanulmányozni a nemzetközi gyakorlatot, hiszen sok esetben a hosszútávú nevelőszülői elhelyezés helyett a gyerek érdekeinek megfelelően az örökbefogadás optimális megoldás lehet.**

Hasznos és szükséges segítség lehetne a várakozási idő alatt **örökbefogadókat támogató csoportok** (pl. önszervező csoportok) létrehozása, támogatása, amelyekben az örökbefogadásra várók és örökbefogadó szülők aktívan részt vehetnek, megoszthatják

a tapasztalataikat, kérdéseiket. (civil szervezetek működtetnek ilyeneket, pl. az Ágacska Alapítvány, Fészek Alapítvány).

A vérszerinti családdal való kapcsolatokkal egyáltalán nem rendelkezők és a rendszertelen kapcsolattartás esetében jelentősen rövidül az eljárás hossza, ami kedvező, ugyanakkor a jelenlegi túlterhelt és erőforráshiányos rendszerben többnyire nem biztosított a kapcsolattartás szakmai ösztönzése és támogatása sem az alap- sem pedig a szakellátásban. A gyermekjóléti alap- és a gyermekvédelmi szakellátás rendszerének megerősítése ebből a szempontból is fontos és megkerülhetetlen.

Számos családtámogatási forma kerül bevezetésre, ami szintén nagyon fontos segítség lehet az örökbefogadó családoknak, akik jelenleg ezekből sok esetben kiszorultak az örökbefogadott gyermek idősebb életkora miatt, a 2020. január 1-jével bevezetett örökbefogadási díj ellenére.

Az **örökbefogadás utánkövetésének** bevezetése lehetőséget teremt az örökbefogadással létrejött, kibővült család sajátos problémáinak, esetleges nehézségeinek kezelésére, segíthet az örökbefogadás felbontásának megelőzésében. Ugyanakkor ezt **jelen formájában elégtelennek tartjuk**. Fontos lenne ebben a helyzetben is az **önsegítő csoportok jelenléte**, illetve szakszerűbb támogatás mind az állami, mind a civil szervezetek részéről. Számos országban jól hasznosítható módszer a **videotréning és más technikák** alkalmazása is az utánkövetés során, amit hazánkban néhány közhasznú szervezet is alkalmaz, és amelyet az örökbefogadással foglalkozó szervezetek munkatársai is el tudnak sajátítani, ezekkel is bővítve a szakmai segítségnyújtás lehetséges módszereit.

Szeretnénk hangsúlyozni, hogy **az örökbeadások során a szakemberek soha nem az örökbefogadó szülőknek keresnek gyermeket**, hanem az adott gyermek egyéni szükségleteihez igazodó, örökbefogadására leginkább alkalmas személyt, családot igyekeznek kiválasztani. **Elsődleges fontosságú, hogy az örökbefogadott gyermekek ne kerüljenek vissza a gyermekvédelmi gondoskodás rendszerébe, ennek veszélye pedig az örökbefogadó szülők megfelelő felkészítésével és folyamatos, igény szerinti támogatásával, segítségével előzhető meg.**

Budapest, 2020. május 18.

Jelen levélhez csatlakozott a Gyermekjogi Civil Koalíció részéről:

Család, Gyermek, Ifjúság Közhasznú Egyesület
Esélyt a Hátrányos Helyzetű Gyerekeknek Alapítvány (CFCF)
Európai Szülők Magyarországi Egyesülete
Gyerekesély Közhasznú Egyesület (GYERE)
Hintalovon Gyermekjogi Alapítvány
Igazgyöngy Alapítvány
Jogismeret Alapítvány
Közép Európai Mediációs Intézet (KEMI)
Magyar Női Érdekvégyesítő Szövetség
Magyar LMBT Szövetség
Pressley Ridge Magyarország Alapítvány
Reményt a Gyermekeknek Közhasznú Egyesület
Rosa Parks Alapítvány
Társaság a Szabadságjogokért (TASZ)
UNICEF Magyar Bizottság Alapítvány
Validity Alapítvány
Világszép Alapítvány

és egyéni szakértők, mint

Aczél Anna
Cserey Miklós - Szülőnek lenni program
dr. Katonáné dr. Pehr Erika
dr. Hegedűs Judit
dr. Lux Ágnes
dr. Rácz Andrea
Bíró Dalma
Makai Éva
Salamon Eszter - Parents International
Tománé Mészáros Andrea